

Sünnet-i Seniyye; İslâm
Kültürümüzün, Tasavvuf
Kültürümüzün Kaynağıdır

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا
فِيهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ وَفِي كُلِّ حِينٍ حَمْدًا كَمَا يَنْبَغِي
لِجَلَالِ وَجْهِهِ وَلِعَظِيمِ سُلْطَانِهِ حَمْدًا لَا آخِرَ لِقَائِهِ
إِلَّا رَضَى .

وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِ الْأَوْلِيَيْنِ وَالْآخِرِينَ
وَإِمَامِ الْمُتَّقِينَ وَتَاجِ رُئُوسِنَا وَطَبِيبِ قُلُوبِنَا وَ
أُسْوَةِ الْحَسَنَةِ مُحَمَّدِ الْمُصْطَفَى وَآلِهِ وَصَحْبِهِ وَمَنْ
تَبِعَهُ بِإِحْسَانٍ إِلَى يَوْمِ الْجَزَاءِ . أَمَّا بَعْدُ :

*el-Hamdü li'l-lâhi rabbi'l-âlemîn, ham-
den kesîran tayyiben mübâreken fîhi, alâ külli
hâlin ve fî külli hîn. Hamden kemâ yenbeğî li-*

celâli vechihî ve li-azîmi sultânih. Hamden lâ âhire li-kâilihî illâ rıdâ.

Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidi'l-evvelîne ve'l-âhirin ve imâmi'l-müttakîn ve tâci ruûsinâ ve tabîbi kulûbinâ ve üsvetini'l-hase-neti Muhammedini'l-Mustafâ ve âlihî ve sahibihî ve men tebiahû bi-ihsânin ilâ yevmi'l-cezâ.

Emmâ ba'd:

Değerli kardeşlerim!

Zikir ile ilgili konuşma oldu. İnşaallah o kayıt faydalı olur. Başka yerlerde de dinlenildiği zaman, dinleyenlerde zikre karşı bir aşk, şevk, muhabbet, istek ve devam etme hususunda bir gayret husule gelir.

Tasavvufun, tarikatin önemli çalışma gruplarından, önemli hedeflerinden, işlerinden, vazifelerinden birisi daha vardır; o da ahlâkı güzelleştirmek. Bugün de biraz ahlâk ile ilgili hadîs-i şerîfleri zamanın müsaade ettiği nispette, kaydedip size anlatmak üzere getirmeye çalıştım.

Ahlâk; şahsî, ferdî ve içtimâî bir hadisedir. Şahsî ve ferdîdir çünkü insanın içindedir.

İnsanın, içiyle içyapısıyla ilgili bir husustur. Ama tezahürü cemiyet içindedir.

Tek başına olan bir insanın ahlâkî davranışı kime karşı olacak?

Ahlâk olayı; insanlar arasındaki içtimâî yaşamdan kaynaklanan ve orada beliren bir vakıadır. O bakımdan sosyal bir olaydır

Hani insanın malı olsa, dükkânı olsa ama hiç müşterisi olmasa ne olacak?

Ahlâk denilen vakıa, başka insanlarla münasebetlerde ortaya çıkar.

Bilgilerimizi hatırlamaya, tazelemeye çalışalım:

Ahlâk kelimesi, *hulk* kelimesinin çoğuludur. Orta harfi cezmlî, sâkin; *hulk*. Veya orta harfi ötreli, *huluk*. *Hulk* veya *huluk*. Çoğulu “ahlâk” geliyor.

Aynı kökten bir de *hı* harfi üstünlü olan *halk* kökü var. Yine *hı* ile. *Halk*, “yaratma ve yaratılma” demek. Allahu Teâlâ hazretleri *Hâlık*’tır, yaratandır. Yarattığı şeyler mahluktur, mahlukâtıdır. “Allah, insanları *halk* etmiştir. Cinleri, melekleri *halk* etmiştir.” diyoruz. Yaratmak. “İnsanın *halkı*” denilince “yaratıl-

mış olan maddî cismi” hatıra gelir. Yani dış görünüşü. Omuzları, pazusu, yüzü, kaşı, gözü, âzâsı, cevârihi. Bu *halk*. “Bir kişinin *halkı*” deyince, “yaratılmış olan maddî bedeni” hatıra gelir. *Huluku* denince, *hulku* denince; “görünmeyen yaratılışı, sîreti, ruhu, ahlâkı ve içyapısı” mânasına gelir.

Dış görünüşe “sûret” de diyoruz. Sûret; “şekillendirilmiş, şekli tasvir edilmiş olan görünümü” içe de “sîret deniliyor. Sîret aslında “gidiş” demek; “seyir etmek” kökünden geliyor. “İçinin hâl ve gidişi” sîreti. Dış hâli, sîreti.

Sûret ve sîret.

Şöyle bir hadîs-i şerîf nakledilmiş:

مَا حَسَّنَ اللَّهُ خُلُقَ امْرِئٍ وَخُلُقَهُ فَتُطِعِمَهُ النَّارُ

Mâ hassena’l-lâhu halka’mriin ve hulukahû fe-tut’imehü’n-nâr.

Bu hadîs-i şerîfte, *halk* ve *huluk* kelimeleri beraber kullanılmış; onun için zikrediyoruz.

Mâ hassena’l-lâhu halka’mriin ve hulukahû. “Allah bir kişinin *halkını* güzel etmişse

yani bedeni, vücudu; boylu poslu, selvi gibi güzelse” ve *hulukahû* “Ve ahlâkını, içini, sîretini, hâl ve gidişâtını da güzel etmişse;” *fetud’imehü’n-nâr*. “Ondan sonra ateş onu yersin; bu mümkün değildir. Yemez! Yani cehenneme girmez, cehennemlik olmaz!”

Bu huluk; insanın içyapısı, görünmeyen yapısı, evsâfı, kalitesi -nicelik ve nitelik diyoruz o durumu- iki çeşittir. Birisi hılkîdir; hilkattendir. “Fıtrî, hılkî, vehbî, cibillî” diyoruz. Yaratılmış olduğu şekil.

Mesela bir adam hızlı konuşur.

“Ya mübarek! Sözlerini anlayamıyorum; biraz yavaş konuş, tane tane konuş!”

Mümkün değil! *Semiallâhü limen hamidah, Rabbenâ leke’l-hamd*. Bakarsın *el-hamdü li’llâhi rabbi’l-âlemîn... ...Vele’d-dâllin, Âmin*. Hemen bitirir; artık değişmez. Onun kelimeleri sıralayışı, yaratılışı, tabiatı o. Bu yaratılışa, mayasına, -maya; sanki bir pasta veya bir yemeği yaparken yumurta, un, şeker, vesaire katılması gibi- karışımına deniliyor. Mizaç zaten “meczedilen şeyler” mânasına geliyor.

Mizacında konulan malzemedan dolayı bir insan ağırdır veya hızlıdır veya asabidir veya

sakindir veya şöyledir veya böyledir. Mayasına girmiş, mayasında mevcut malzeme oksijen, hidrojen, neyse artık; böyle element durumunda olan şeyler değişmez. Bir adam aceleci yaratılıştaki ise o acelecidir. Sakin tabiatlıysa sakin tabiatlıdır. Pat diye patlayan bir insansa çok iyi kalpli de olabilir ama fevrîdir. Patlar! Ondan sonra pişman olur, özür diler, vesaire. Sakinse sakindir. Kimisi çıt çıkarmaz, kaşınını kıpırdatmaz, yüzünün hattı oynamaz, renk vermez.

Yaratılışlar farklı farklıdır. Peygamberler *aleyhimüssalavâtü ve'tteslîmât* farklı farklıdır. Hz. Musa *aleyhisselam* asabiymiş. Tur dağından inince Harun *aleyhisselam*'ın sakalına yapışmış. Bakmış ki buzağı heykeli yapılmış, millet buzağının karşısında tapınmaya geçmiş. Yaka yok demek ki sakalına yapışmış. Yakası olsaydı yakasına yapıştırdı. Sakalına yapışmış;

“Ey biraderim? Sen bu durumu görmedin mi? Böyle bir buzağı yapmaya nasıl müsaade ettin?”

يَبْنُوهُمْ لَا تَأْخُذُ بِلِحْيَتِي وَلَا بِرَأْسِي

*Yebneümme lâ te'hüz bi-lıhyetî ve lâ bire'sî.*¹ “Ey anamın oğlu!”

Kur'ân-ı Kerîm'e göre ötekisinin cevabı da böyle.

“Ey anamın oğlu! Benim başımı, sakalımı çekiştirip durma!”

Demek başından da çekiyor, sinirlenmiş, Hz. Musa bu. Sinirlenmiş; “Halk beni önemsemedi, çiğnedi geçti, aldırmadı bana!”

وَكَاذُوا يَاقْتُلُونَنِي

*Ve kâdû yaktülûnenî.*² “Beni öldürmeye kalktılar! Zapt edemedim bu azgınları! Ben istediğimden değil. Kusuruma bakma.” diyor.

Harun *aleyhisselam*'ın tabiatı öyle. Musa *aleyhisselam*'ın tabiatı böyle. İkisi de peygamber.

İbrahim *aleyhisselam*.

¹ 20/Tâhâ, 94.

² 7/A'râf, 150.

إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَحَلِيمٌ أَوَّاهٌ

*Inne İbrâhîme le-evvâhün halîm.*³ “İbrahim *aleyhisselam* çok halim selimmiş. Çok ah vah edici, gözü yaşlı, hassas kalpli bir insanmış.”

Evvâh; “Çok ah edici.” Demek ki çok duygusal bir kimseymiş; duygusal yönü derin,engin olan bir kimseymiş.

Hz. İsa *aleyhisselam*’ın tabiati ayrı.

Peygamber Efendimiz. Tabiati en müte-nasip, en güzel olan. Kur’ân-ı Kerîm bütün kitapları içine toplamış.

فِيهَا كُتُبٌ قَيِّمَةٌ

*Fîhâ kütübün kayyimeh.*⁴ “Bütün hakikatler, eski peygamberlere indirilmiş olan bütün mâlumat, malzeme Kur’ân-ı Kerîm’de mevcut.”

³ 11/Hûd, 75.

⁴ 98/Beyyine, 3.

İbrahim *aleyhisselam*'a indirilen suhuf. Hangi peygamberlere hangi suhuf indirilmişse Tevrat, İncil ve Zebur'da ne varsa hepsinin hakâiki Kur'ân-ı Kerîm'in içinde.

Hepsinin; bütün eski ilâhî vahiylerin ve dinlerin hepsinin aslı, esası, özü bizim şu anda bulunduğumuz İslâm'da. İslâm, hepsini çatısında toplamış olan din. Hülâsası, sonucu, özü ve müzesi. Müze! Hepsi İslâm'ın içinde mevcut.

Peygamber Efendimiz'de bütün peygamberlerdeki çeşitli huyların hepsinin koleksiyonu mevcut. *Eşref-i ekremü'r-rusül!* "Peygamberlerin en kerîmi, her bakımdan evsâfı en müstesna insan."

Elhamdülillah! Çok şükür ki karşımızda böyle bir nümûne-i imtisâlimiz var. Hazır; bir ömür boyu ne yaptığı satır satır, an an, saat saat, gün gün tespit edilmiş. İnsanlığın zirvesi! En üstün insan; en yüksek dereceli, en yüksek mertebeli peygamber, Peygamberimiz! Bu büyük bir mazhariyet.

Peygamber Efendimiz cennette en yüksek derece için -Makâm-ı Mahmûd'u kastederek anlatırken- şöyle diyor:

“O bir yüksek makamdır! Sanıyorum ki oraya sadece ben çıkacağım! Benden başkası çıkmayacak!”

Makâm-ı Mahmûd’un sahibi,⁵ huluk-u azîmin sahibi Muhammed-i Mustafâ *sallallahu aleyhi ve sellem*.

Bir ahlâk âbidesi. Öğrenmek için, tatbik edebilmek için soruyorlar:

“Onun ahlâkı nedir?”

Tabi Hz. Âişe anamız, onun zevce-i mutahherası olduğu için ona sormuşlar:

Yâ ümmü’l-mü’minîn! “Ey anacığımız! Söyle! Peygamber Efendimiz’in ahlâkı nasıldır?” O da:

“Sen Kur’an okumaz mısınız?” buyurmuş.

كَانَ خُلُقُهُ الْقُرْآنَ

Kâne hulükuhü’l-Kur’ân. “Peygamber Efendimiz’in ahlâkı, Kur’ân-ı Kerîm idi!”

⁵ Bk. 17/İsrâ, 79.

Kur'ân-ı Kerîm'in bütün âyetlerinin ifade ettiği, gösterdiği hedefleri yakalamış, tahakkuk ettirmiş bir insan!

Kane hulûkühü'l-Kur'ân. Yani yürüyen, canlı Kur'ân-ı Kerîm Peygamber Efendimiz. Mushaflarda satırlar, Peygamber Efendimiz'de mücessem, onun hayatta uygulaması. Teşekkül etmiş, müşekkel, mücessem Kur'ân-ı Kerîm, canlı Kur'ân-ı Kerîm Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem.*

Bir fıkra anlatılır: Avrupalılar çok ileri bir kompüter yapmışlar. Çok mükemmel. Övünüyorlar. Bütün dünyadan müşahitler çağırmışlar;

“Öyle bir eser ürettik, öyle bir kompüter yaptık ki gelin görün mârifetlerini!” demişler. Herkes toplanmış.

“Nedir marifeti?”

“Ne sorarsanız cevap verir!”

Soruyorlar; hangi soruyu sorsalar makine çalışıyor; hemen cevabı veriyor! Hemen altından bir kâğıt çıkıyor, çektiğin zaman bakıyorsun; cevap orada hazır! Bütün soruları bilen bir makine. Bütün bilgileri depo etmiş.

Bizim Türk müşahit de makinenin yanına gitmiş. Makinenin kulağına eğilmiş, bir şey söylemiş. Makine tangur tungur, paldır küldür, çalış babam çalış! Herkes merakla bakıyor. Cevap yok. Dumanlar çıkmaya başlamış ve durmuş.

“Ne oldu? Ne yaptın sen bu makineye? Rezil ettin bizi, makineyi mahvettin, makine bozuldu!”

“Hiç!” demiş, “Gittim; ‘Ne var ne yok?’ diye sordum!”

Ne var? Ne yok?

Ver bakalım cevabı. Zavallı makine var olanları sıralayacak; bir de yok olanları sıralayacak.

Mümkün mü?

Var ve yok olanları sıralamak mümkün değil; çatlamış!

Peygamber Efendimiz’in ahlâkı neydi?

Hiz. Âişe anamız, zeki, âlime, çok büyük ilmî meziyetleri olan bir hanım.

“Sen Kur’an okumaz mısınız?” demiş.

Kâne hulûkühü’l-Kur’ân. “Onun ahlâkı Kur’ân-ı Kerîm’di!”

a. Peygamberimiz Her İnen Âyeti Derhal Hayatında Uygulamıştır

Hakikaten de Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Efendimiz'e hangi âyet-i kerîme inmişse onu hayatında uygulamıştır. Mesela “Mücessem örnekler, numuneler olsun.” diye söylüyorum.

سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى

*Sebbih'isme Rabbike'l-a'lâ.*⁶ “Âlâ olan Rabbinin ismi ile tesbih eyle. İsmi ni tesbih eyle!”

Efendimiz hemen: “Bu; *sübhâne Rabbîye'l-a'lâ*'yı secdede söyleyin, tesbih eyleyin!” buyurmuş.

فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ

*Fe-sebbih bi'smi Rabbike'l-azîm.*⁷ “Azîm olan Rabbinin ismiyle tesbih eyle!”

⁶ 87/A'lâ, 1.

⁷ 56/Vâkı'a, 74, 96; 69/Hâkka, 52.

“Bunu da rükûda söyleyin!” buyurmuş.

Âyet inmiş, hemen uygulama yeri belirlenmiş; derhal, aynen uygulanmış. Bu misal hatırdaki kalabilir. Hangi âyet inmişse Efendimiz onu tatbik etmiştir; ona göre hareket etmiştir. Ve hayatı; Kur’ân-ı Kerîm’in hayata yansıtılmış, elle tutulur, gözle görülür, kulakla işitilir, herkes tarafından anlaşılabilir, algılanabilir bir mücessem hâlidir.

Huluk insanın içyapısı olduğu için Türkçe “huy” diyoruz. Huyları, ahlâkı. Bu iyi de olur, kötü de olur. İnsan iyi huylu da olur, kötü huylu da olur. Veyahut huylarının bir kısmı iyi olur, bir kısmı kötü olabilir. Onun için iyi huylara *hulûku’l-hasen*, *huluk-u hasen* denmiş. Veya izafet ile *hüsnü’l-huluki* denmiş. *Hulûku’l-hasen* sıfat tamlaması, *hüsnü’l-huluk* izafet tamlaması tarzında. *Hüsnü’l-huluk*; “huyun güzelliği” demek. *Hulûku’l-hasen*; “güzel huy” demek. *Mekârim-i ahlâk* demişler; “Ahlâkın asilleri.” *Mekârim*; “asaletlilik” mânasına. Veya *mehâsin-i ahlâk* demişler. Veya *fedâil-i ahlâk* demişler; “Ahlâkın faziletlileri.” Veya *efâdil-i ahlâk* demişler; “Ahlâkın en üstünleri, ahlâkın efdal olanları.” demişler.

Bir de bunun karşısında; *huluk-u seyyi'* var; "Kötü huy." Veya *hulüku's-sû'*, *sûi'l-huluk*; "huyun kötülüğü" gibi kelimeler hadîs-i şerîflerde geçiyor. İnsanın hilkatinde, cibilliyyetinde, fıtratında, mizacında, mayasında, maddî yapısında, malzemesinde mevcut olan huylar değişmez. Bunlar sabittir. Bunlar hususunda Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*;

"Bir dağın; kayıp bir başka yere gittiğini duyarsan inan ama bir insanın huyunun değiştiğini söylerlerse inanma!" buyurmuş.

Yani tabiat; karışımı öyle, malzemesi öyle. Su sudur, yağ yağdır, demir demirdir, altın altındır. Tabiat böyle; bu değişmez.

Yalnız birtakım huylar da kesbîdir. *Edebü'd-ders* derstir. Ders ile tedris ile öğretmek ile alınabilir, öğrenilebilir. Potansiyel olarak insanın içinde mevcuttur, geliştirilebilir.

Tamamen karanlık bir yerde doğan bir yavru; insan yavrusu, kuş yavrusu, tavuk yavrusu, kedi yavrusu, vesaire tamamen karanlık bir yerde bütün gıdaları verilerek beslense gözleri gelişmezmiş. Çünkü doğumdan sonra göre göre gözü geliyormuş. Hiç ses olmayan

bir yerde kulağı gelişmezmiş. Yani yavaş yavaş gelişiyor. Potansiyel olarak insanın içinde iyi huyların mayaları olabilir.

Mizacında, karışımında o malzeme vardır ama geliştirmek lazımdır. O da terbiyeyle oluyor. Terbiyeyle, toprağın altında gizli kalmış olan birtakım şeyler ortaya çıkıyor. Onun için Kur'an gelmiştir. İnsanları terbiye etmek, öğretmek, bildirmek için peygamberler gelmiştir. Demek ki mümkün! Allah'tan emir gelmiştir, yasaklar gelmiştir. Yapılması mümkün, dzeldilmesi mümkün ki böyle denmiş oluyor. Bu huyların; gizli saklı olduğu yerlerden ortaya çıkarılması terbiyeyle olur, eğitimle olur.

Terbiye edeceğiz de neyi öğreteceğiz?

Amerikalı bir çeşit öğretiyor, İngiliz bir çeşit öğretiyor, Türk bir çeşit öğretiyor, Çinli bir çeşit öğretiyor, Hintli bir çeşit öğretiyor; köylü bir çeşit öğretiyor, şehirli bir çeşit öğretiyor.

Ne öğreteceğiz, nasıl öğreteceğiz?

Öğretilen şeylerin konuları değişebilir.

Bizim kültürümüzde bu eğitim tekkelerde olmuştur. Medresede bilgi; tekkede ahlâk eğitimi olmuştur. Ve bu eğitim mükemmel sağlanmıştır.

Nefis terbiye edilerek oluyor. İnsanın nefsi terbiye ediliyor, ahlâkı güzelleşiyor. Nefis terbiye ediliyor; insanın arzularının önüne set çekmesi mümkün oluyor, kendisine hâkim olması mümkün oluyor, iradesi kuvvetleniyor. Nefsin hevasına tâbi olmuyor da aklının, ilminin, irfanının icabı olan şeyleri yapma durumuna geliyor.

Bu terbiyeyi almışlar ve gayet ârif, gayet kâmil, gayet zarif insanlar yetişmiş. Tanıyoruz, eserlerini okuyoruz, ilâhilerini okuyoruz, seviyoruz, örnek alıyoruz, iftihar ediyoruz.

Osmanlı bu bakımdan cihan tarihinde önemli bir devlet! Bu hususta fevkalade başarılı bir devlet! İyi taraflarıyla, kötü taraflarıyla değerlendirmek gerekirse Osmanlı'nın en yüksek tarafı nefis terbiyesini güzel yapmasıdır, ahlâkı güzel vermesidir. Ve bu işi devlet olarak, devlet müessesesi olarak intizama sokmasıdır.

Tekkeler intizama girmiştir, yapılmıştır ve sıhhatle çalışılmıştır. Tekkelerin tayinleri, müteveli heyetleri. O heyetlere tayinler, kontroller hepsi intizama alınmıştır. Ve haki-katen Osmanlı efendisi, Osmanlı çelebisi cihana nam salmıştır.

Biz Libya'ya gittiğimiz zaman orada duymuştuk. Tabi hem hoşumuza gitti hem de ilk defa duyduğumuz için biraz hayret ettik. Arapça'da bir insana *ente Osmanlî* "Sen Osmanlısın!" denildi mi; "Sen çok beyefendisiz! Çok çelebisiz!" mânasına geliyormuş. Söylenen kimsenin koltukları kabarırmış, çok sevinirmiş, fevkalade memnun olurmuş. Demek ki Osmanlı, çelebi, çok nazik insan, çok beyefendi insan mânasına kullanılıyormuş.

Tasavvuf terbiyesi; Peygamber Efendimiz'e benzeme, Kur'ân-ı Kerîm ahlâkını elde etme terbiyesi, o eğitim. Tekke bunun mektebi.

Tekke mekteb-i edep, mekteb-i ahlâk.

Uygulama mektebi; işi sözde, lafta bırakmayıp insana intikal ettirme.

Bir mektep bir medrese; iki kanatlı bir çalışma. Öğretim ve eğitim. Niye bu kadar önem

vermişler. Çünkü “Güzel huy dinin yarısıdır!”
Çok önemlidir.

Peygamber Efendimiz Enes *radiyallahu anh*'ten rivayet edildiğine göre buyurmuşlar ki:

حُسْنُ الْخُلُقِ نِصْفُ الدِّينِ

Husnü'l-hulûkı nısfü'd-dîn. “Güzel huy dinin yarısıdır!”

Çok önemli. Bir başka hadîs-i şerîfinde buyurmuş ki;

عَلَيْكُمْ بِحَسَنِ الْخُلُقِ فَإِنَّهُ فِي الْجَنَّةِ لَا مَحَالَةَ
وَإِيَّاكُمْ وَسُوءَ الْخُلُقِ فَإِنَّهُ فِي النَّارِ لَا مَحَالَةَ

*Aleyküm bi husnü'l-huluki fe-innehû fî'l-cen-
neti lâ mehâlete. Ve iyyâküm ve sûi'l-huluki.
Fe-innehû fi'n-nâri lâ mehâlete.*⁸

Hz Ali Efendimiz'den rivayet.

⁸ Deylemî, *el-Firdevs*, III, 19, r. 4033; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, III, 18, r. 5233, Gümüşhânevî, *Râmûz*, II, 319.

“Sizlere güzel huylu olmayı tavsiye ederim. Güzel huylu olmak boynunuzun borcu olsun. Güzel huylu olun; ne yapıp edip gayret edip bu vasfı kazanın! Çünkü o, hiç şüphesiz cennettir!”

Ve iyyâküm ve sûi'l-huluk. “Kötü huydan da sizi tahzir eylerim. Sakının, çekinin, uzak olun! Sakın kötü huylu olmayın! Bak ihtar ediyorum size:” *Fe-innehû fi'n-nâri lâ mehâlete.* “Çünkü o hiç şeksiz şüphesiz cehennemdedir!”

İyi huy cennette, kötü huy cehennemde. Tabi “İyi huylular cennette, kötü huylular cehennemde olacak.” demektir. Sonra bir başka hadîs-i şerîfi biliyoruz; meşhurdur, kulaklara ulaşmıştır.

تَقْوَى اللَّهِ وَحُسْنُ أَكْثَرُ مَا يُدْخِلُ النَّاسَ الْجَنَّةَ

الْخُلُقِ

Ekseru mâ yüdhilü'n-nâse'l-cennete. “İnsanları ekseriyetle cennete sokacak olan şey:” *Takva'l-lâhi ve husnü'l-hulükı.* “Allah korkusudur, takvâsıdır ve güzel huydur!”

b. Tasavvuf Terbiyesi

Ekseriya buradan girecekler cennete! Yani cennetin kapısında; “Sen ne sebeple cennete giriyorsun?” diye bir istatistik yapılsa anlaşılacak ki ekseriyet, güzel huyundan dolayı cennete giriyor. Çok namaz kıldığından veya görünür ibadetleri çok yaptığından değil, güzel huyundan dolayı giriyor.

Diğer bir hadîs-i şerîf: Ebu’d-Derdâ *radıyallahu anh*’ten:

أَثْقَلُ شَيْءٍ فِي مِيزَانِ الْمُؤْمِنِ خُلُقٌ حَسَنٌ، إِنَّ اللَّهَ
يُبْغِضُ الْفَاحِشَ الْمَتَفَحِّشَ الْبَدِيءَ

Eskalü şey’in fî mîzâni’l-mü’mini hulükun hasen. İnnâ’l-lâhe yübğıdu’l-fâhişe’l-müte-fahhişe’l-bezîe. “Kıyamet gününde mü’minin terazisinde en ağır gelecek olan şey, güzel huyudur.”

Mâlum; yaptıklarımız tespit ediliyor, melekler tarafından yazılıyor. Âhirette bunlar ortaya dökülecek. İnsanın hesabı görülecek ve bunlar ilâhî terazide, âhîret terazisinde tartı-

lacak. Sevaplar günahlar, hayırlar şerler tartılacak. Bu öyle bir terazi ki semavâtı ve arzı kefesine alacak kadar büyük. Öyle bir terazi ki her şeyi içine kalacak kadar geniş. Meleklerin bu mizanın heybetinden ürperip büzülüp bir kenarda titreştiği bir terazi.

Muazzam bir manzara. Muazzam görünüşü olan bir şey. İşte burada, bu terazide en ağır çeken şey, güzel huydur. Kötü huy da Allah'ın sevmediği bir huydur. Konuyu dağıtmamak için hadisin devamına geçmiyorum

Demek ki âhirette cennete girme sebebi- dir, mizanı ağır bastırır, Allah'ın sevdiği bir şeydir. Dünyada da faydası vardır. Âhirete ait olan faydasını da bir başka hadîs-i şerîf şöyle ifade ediyor:

الْخُلُقُ الْحَسَنُ يُذِيبُ الْخَطَايَا كَمَا يُذِيبُ الْمَاءُ
الْجَلِيدَ، وَالْخُلُقُ السُّوُّ يُفْسِدُ الْعَمَلَ كَمَا يُفْسِدُ
الْخَلُّ الْعَسَلَ

el-Hulüku'l hasenü yüzîbü'l-hatâyâ kemâ yüzîbü'l-mâü'l-celîde ve'l-hulüku's-sûü evi's-

*şerru yüfsidü'l-amele kemâ yüfsidü'l-halle'l-
asel.*

İbn Abbas *radıyallahu anhumâ*'dan rivayet edilmiş:

“Suyu buza döktüğün zaman buz erittiği gibi güzel huy da hataları, günahları eritir.”

Mâlum buzdolabından donmuş olan buz kalıbını çıkarıyoruz, musluğun altına tutuyoruz. Hemen çıkıyor, buzlar eriyor.

Suyun buz erittiği gibi.

Eskiden, böyle buzdolaplarının olmadığı zamanlarda buz nasıl yapıyorlardı?

Kışın buzları alıyorlardı, mağaralara saklıyorlardı, tepiyorlardı. Mağara yoksa kuyulara tepiyorlardı. Yazın onu çıkarıyorlar ve satıyorlardı. Yazın ortasında sıkıştırılmış kar ve buz satıyorlardı.

Bir de fıkrası vardır; benim sevdiğim bir fıkra. Sohbet yumuşasın diye araya koymak iyi olabilir. Hatırda da kolay kalır. Çocuklar böyle şeyleri daha iyi hatırlarında tutuyorlar. Çünkü bir sahne, bir fıkra gibi olduğu için hayallerinde nakşolunuyor.

Bir Şeyh Efendi müritleriyle beraber yolda gidiyormuş. Hava sıcak. Hocaefendi hazretleri

önde gidiyor. Ötekiler de arkasında edeple yürüyorlar. Satıcının birisi bağıryormuş:

إِرْحَمُوا مَنْ يَذُبُّ رَأْسُ مَالِهِ يَا مُسْلِمُونَ

İrhamû men yezübu re'sü mâlihî yâ müslimûn!

Satıcı; “Buz var, yok mu alan?” diye bağırmıyor, böyle bağıryor. *İrhamû*. “Acıyınız!” *Men yezübü re'sü mâlihî*. “Sermayesi eriyen şu adama acıyınız!” *Yâ müslimûn!* “Ey müslümanlar!”

Çuvalın içinde buz; yukarıda güneş. Her ne kadar sarsa çuval ıslak da olsa; hava sıcak olduğu için buz eriyor.

“Ey müslümanlar! Sermayesi eriyen şu adama acıyın!” diye şaka yaparak, bağırarak buzunu öyle satıyormuş. Eskiden buzları dağlardaki mağaralardan develere yükleyip getirirlerdi. O böyle bağırınca, Şeyh Efendi; “Ah!” demiş, yığılmış yere düşmüş. “Aman buz getirin!” demişler; şakaklarını ovmuşlar, ellerini ovmuşlar. Demişler ki:

“Efendim, ne oldu size? Sıhhatle, afiyetle yürüyüp gidiyordunuz. Satıcının bu sözünü duyunca bir ah ettiniz, düştünüz. Güneş çarpması gibi bir şey değil!”

“İnsaf edin! Sermayesi eriyen sadece o adamcağız mı? Bizim sermayemiz erimiyor mu? Bizim sermayemiz de ömür, bizim sermayemizi de günler, aylar seneler eritip gidiyor. Bizim de sermayemiz sıfıra iniyor!” demiş.

“Güzel huy, hataları günahları, suyun buzu erittiği gibi eritir.” *Vel hulüku’s-sû’*. “Kötü huy da” *yüfsidü’l-amel*. “İnsanın yapmış olduğu âmâl-i sâlihayı ifsad eder, fesada götürür, bozar, kokuşturur, berbat eder!” *Kemâ yüfsidü’l-halle’l-asel*. “Sirkenin balı mahvettiği, ekşittiği gibi!” “Sirkenin balı ekşittiği gibi, kötü huy da âmâl-i sâlihayı berbat eder, ekşitir, kokuşturur, bitirir!”

Yüfsidü’l-amel. “Ameli ifsat ediyor, iptal ediyor. Batıl hale getiriyor, boş hale getiriyor!” Kişi birtakım âmâl-i sâliha işlemiş, hayır hasenât yapmış, çeşme yaptırmış, cami yaptırmış. Açlara yemek yedirmiş, çıplakları giydirmiş. Bir şeyler yapmış ama kötü huyu, buralardan kazandığı sevapları ifsat etmiş, ekşitmiş,

kokuşturmuş, bitirmiş. Bunun müşahhas bir kötü huyla ifade edildiği bir başka hadîs-i şerîfi yine hepiniz biliyorsunuzdur: Haset!

الْحَسَدُ يَأْكُلُ الْحَسَنَاتِ، كَمَا تَأْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ

el-Hasedü ye'külü'l-hasenâti kemâ te'külü'n-nâru'l hatab. “Haset, ateşin odunu yakıp kül edip bitirdiği gibi insanın hasenâtını da yakar, yok eder, bitirir!” buyuruyor Peygamber Efendimiz. Demek ki insan hasetçiye kıldığı namazların, tuttuğu oruçların, yaptığı hasenâtın bile sevabı yavaş yavaş gidiyor. Haset ettiği için! Demek ki kötü huy, sirkenin balı bozduğu gibi ameli bozuyor. İyi huy, suyun buzu erittiği gibi günahları eritiyor, yok ediyor; insanı kurtarıyor. O bakımdan güzel huylu olmak gerekiyor; kötü huylu olmamaya dikkat etmek şart ve farz oluyor. Güzel huylu olmak, o hususta tevfiât-ı samedâniyyeye mazhar olmak, Allah'ın büyük bir lütfudur. Çünkü bir hadîs-i şerîfte şöyle buyuruluyor:

خَلَقْتُ الْعِبَادَ بِعِلْمِي فَمَنْ أَرَدْتُ بِهِ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى

خَيْرًا مَنَحْتُهُ خُلُقًا حَسَنًا وَمَنْ أَرَدْتُ بِهِ سُوءًا

مَنَحْتُهُ خُلُقًا سَيِّئًا

Kâle'l-lâhu Teâlâ. “Allahu Teâlâ hazretleri buyurdu ki!” diye Peygamber Efendimiz, hadîs-i kudsî olarak serdediyor, îrad buyuruyor: *Halaktü'l-ibâdi bi-ilmî.* “Ben ilm-i ezelîm ile kulları yarattım!” *Fe men eradtü bihî hayran.* “Bu kullarımdan hayrını murad ettiğimi, hakkında hayır murad ettiğim kulumu.” *Me-nahtühû hulukan hasenen.* “Güzel huylu eyledim. Ona güzel huy ikram ettim. Güzel huy verdim!”

Demek ki Allah'ın güzel huy verdiği kul, hayra erecek.

Ve men eradtü bihî sûen. “Kötülüğünü murat ettiğim, takdir ettiğim kul için de.” *Me-nahtühû hulukan seyyien.*⁹ “Kötü huy verdim!”

Demek ki iyi huy Allah’ın bir ikramı; kötü huy da bir bela ve ceza. Sonuç; felaket.

İnsan neden kötü huylu olur?

Bu arada bir parantez açalım. Şubat tatilinden bilistifade Gemlik körfezinde; manzaralı, güzel bir yerde tatil yapıyoruz. Ama bizim maksadımız üzüm yemek. Bostancıyı dövmek değil. Bizim maksadımız vaaz vermek. Bizim maksadımız hakkı, hayrı öğretmek. Siz biliyorsunuz, hanımlara öğretmek. Hanımlar biliyor, çocuklara öğretmek.

Ben şahsen İskenderpaşa’da 15 günde bir vaaz verebiliyorum. Ayda iki vaaz ediyor. Ama burada sekiz günde sekiz vaaz veriyorum. Yani dört aylık vaazı vermiş oluyorum. Ben onu düşünüyorum. Size dört aylık vaazı verdim, ben

⁹ Taberânî, *Mekârimü’l-ahlâk*, I, 314, r. 7; Ali el-Muttakî, *Kenzu’l-ummâl*, III, 18, r. 5234.

söyledim. Gerisini Yavuz Sultan Selim gibi sizin üstünüze yıktım, darısı başınıza.

Hani Yavuz Sultan Selim birisinin başına yıkmış. Yani yıkan Yavuz Sultan Selim. Vefat etmeden önce demiş ki:

“Şu çekmeceyi de benim kabrime koyacaksınız!” Vefat etmiş. Şirpençe hastalığı. Arkasını sıkılmışlar; “Bu yaradur, iyi olsun irini” meğer kansermiş, şirpençeymiş.

O rivayeti okumadan önce ben Yavuz’dan böyle bir şey tahmin etmiyordum. Başucunda duran nedimi Hasan Can;

“Efendim şimden geru Allah ile meşgul olmak zamanıdır!” demiş. Yani “Artık durum ciddi, ölmek üzeresiniz! Allah’la meşgul olsanız daha iyi olur.”

Şöyle bakmış ona:

“Ya sen bizi neyle meşgul sanırdın?” demiş.

İnsan Yavuz’dan böyle bir şeyi hiç tahmin etmiyor. Demek hep Allah’la meşgulmüş.

Vefat etmiş. Vasiyetinde;

“Şu çekmeceyi de kabrime koyacaksınız!” diyor. Kilitli bir çekmece. Ulemâ;

“İslâm’da kabre bir şey koymak yoktur. Böyle şeyleri firavunlar koyuyorlar!” demiş. Ötekiler de:

“Bu müslüman bir padişahı, vasiyeti böyle, yerine getirelim!” demişler.

Ulemâ yine itiraz etmiş; “Olmaz!” demişler. “Çekmece veya eşya kabrin içine konulmaz. İslâmî bir şey değil! Gayr-i İslâmî olan bir şeyi vasiyet etse de yapmak gerekmez!”

“Açalım o zaman!” demişler. Açmak istemişler, açılmıyor. Padişah çekmecesini; kim bilir ne kadar alengirli. Bir yerinde bir şeyi vardır; çekilecektir, döndürülecektir. Halkası vardır, çivisi vardır. Usta, sanatkârane bir şeydir. Uğraşırken kapak bir açılmış, yere kâğıtlar saçılmış. “Toplayalım.” diye almışlar. Şeyhülislâm Ebussuud Efendi eline almış, bakmış ki çekmecenin içindekiler kendisinin fetvaları!

c. Programa Uymak Tasavvufi Eğitim- Öğretimin Bir Parçasıdır

Padişah soruyor;

“Şu işi şöyle yapalım mı? İran’a sefer yapmak caiz midir? Değil midir?”

“el-Cevab: Caizdir!”

O zaman ağlamış Şeyhülislâm;

“Ah Yavuz ah! Kendini kurtardın, beni yaktın!” demiş.

Bizim maksadımız da sizi cayır cayır yakmak. “Bir şeyler öğretelim.” diye sizi buraya getirdik.

Bir program koyduk. Tabi programa uyumak da bir eğitim. O da öğretimimizin bir parçası. Onun dışında bir şey değil.

Peygamber Efendimiz safların arasına girer;

“Sen geri git! Sen öne çık! Şu hizaya dikkat edin! Arayı doldurun!” diye meşgul olurmuş.

Neden?

Çünkü şekil insanın özüne tesir eder! Şekilden öze, bir baskı ve tesir olur. Şekli muntazam olan insanın özü de düzelmeye başlar. Özü düzeltmenin başlangıcı, şekli düzeltmekten geçer.

Onun için saatlere riayet edeceğiz. “Şaka olsun, tatil tatlı olsun.” diye para cezası filan dedik. Abdussamed de;

“Benim param var.” diye çıkarmış, vermek istemiş. Biz senin paranı istemiyoruz. “Şaka olsun.” diye söylüyoruz.

Ama ciddi olan bir şey var ki burada hangi saatte hangi program varsa ona kadınlar da erkekler de çocuklar da uysun istiyoruz. “Uymazsa mânevî bakımdan cezalı olur.” diye ihtar ediyoruz. Dolar gibi ucuz bir şey değil, pahalı bir şey. Mânevî bakımdan mesul olur! Çünkü ilimden kaçmış oluyor! Biz ilim öğretmek istiyoruz.

Fena şeyler mi öğrettik?

Mesela Kemal Çakmaklı Bey geldi. Profesör Kemal Bey’in konuşmasından şahsen ben çok istifade ettim.

“Bir çocuğun terbiyesinde sekiz kademe vardır. Çocuk doğdu da ınga dedi mi beş tanesinin vakti geçmiştir!” diyor.

Yarıdan çoğu! Geçmiş ola!

*Innâ lillah ve innâ ileyhi râciûn.*¹⁰ “Gitti!” diyor. “Senin elinde yapabileceğin ancak üç şey kaldı, beş tanesini kaçırdın!” diyor.

¹⁰ 2/Bakara, 156.

Bu çok önemli! Bunu çocuklar bilecek, hanımlar bilecek.

“Kemal Bey benim anlamadığım dilden bir şeyler söyledi. Beni sarmadı. Gideyim televizyon seyredelim, oturayım veya dinleneyim.”

Dinlenmeyeceksin! Dinlenmeyeceğiz, oturmayacağız.

Benim sizden daha fazla uykum var. Bıraksanız öğleye kadar uyurum.

Ama uyumamayı da öğreneceğiz. Programa uymayı da öğreneceğiz. Saatinde gelmeyi de öğreneceğiz. Öğrendiğimizi uygulamayı da öğreneceğiz.

Burada çok güzel şeyler konuşuluyor. Biz bu eğitimin sonunda ailenin kâmil bir aile olmasını planlıyoruz.

“İslâm ailesi olsun, kâmil bir aile olsun, pırıl pırıl bir aile olsun.” istiyoruz. Hanım beyine karşı anlayışlı, İslâmî bir zihniyete bürünmüş;

“Peki, Efendi! Ben senin müslüman oluşuna, İslâmî yaşayışına var gücümle destek olacağım!” diyecek. Erkek de hanıma aynı

tarzda müşfik davranacak. İlgi gösterecek. Çocuk da ona göre bir İslâmî havaya bürünecek. Biz bunu istiyoruz.

Yoksa buradan daha güzel tatil yerleri de vardır. Bizim tatil yapacak vaktimiz yok! Yapacak daha başka çalışmalarımız var. Biz tatil peşinde değiliz. Zaman boş geçtiği takdirde doğrusu benim yüreğim yanıyor,

Onun için insanın öğrendiğini uygulaması gerekiyor. Güzel huyların klasik kitaplarda yazılanları vardır: Sabırlı olmak, şükürlü olmak, cömert olmak vesaire. Şimdi bir de modernleri vardır: Randevuya saatinde gelmek, sözünde durmak. Tabi onun aslı da yine ahbine vefa; Kur'ân-ı Kerîm'de, hadîs-i şerîfte var.

Konferansa gelmek, konferansı sonuna kadar dinlemek. Yarısında kalkıp gitmemek. O konuşmacıya karşı nezaketsizlik olur. Uyumamak!

Eskiler ibadet etmek için “Uyku gelmesin.” diye gözlerine tuz sürerlermiş. Halvette, uykusu geliyor.

İki saat, üç saat kolay mı?

Yatak yok, rahat yok, yiyecek yok, içecek yok. Girmiş cendereye bir kere. Uykusu geliyor. “Uyuyamam.” diye gözlerine tuz sürerlermiş. Arkalarına, duvara çivi koyarlarmış ki yaslanmasın. Yaslandığı zaman batacak. İsterse yaslansın. Yaslandığı zaman birden hoplayacak.

“Aman! Arkada çivi vardı, unuttum.”

Ondan sonra tekrar ibadete devam edecek.

Neden?

Bu nefse böyle eza etmek gerekiyor. Bu nefsi serbest bıraktın mı işin zor.

النفس كالطفل أن تهمله شب على ... حب الرضاع

وان تפטمه ينفطم

en-Nefsü ke't-tıfli in-tühmilhü şebbe alâ hubbü'r-radâi ve in-teftamhü yenfetım. “Nefis bebek gibidir. Süt yavrusu gibi, süt çocuğu gibidir. Sütten kesersen kesilir. Kesmezsen beş yaşına kadar, dana oluncaya kadar emer!”

Kesersen kesilir, kesmezsen emer durur! Kazık kadar olur, dişleri çıkar, memeyi ısır-maya başlar; yine emer. Kesmek lazım. İki ya-şından sonra olmaz. Belli bir zamanı var. O ba-kımdan nefse biraz tazyik etmek gerekiyor.

Güzel ahlâkı, ahlâkın modernlerini de öğ-renmemiz lazım geliyor. Başarı kazanmamız, düşmanlarımıza karşı İslâm'ı temsil etmemiz, savunmamız, geliştirmemiz, yaşatmamız, bel-delerimizi korumamız için yetişmemiz gereki-yor. Her bakımdan dakik olmamız gerekiyor.

Evet, onun için on dolar ceza olmasa da hanımlar da erkekler de vaazları dinleyecek. Benim gibi çirkin konuşmacı da olsa dinleye-cek.

“Herhalde bu da modern çile! Bu tarikatın çilesi de böyle nâhoş konuşmaları dinlemek!” diyecek. Sabredecek. Sabrının da mükâfatını alacak.

Bazı insanlarda güzel huyun olmadığını görüyoruz. Olmaması, terbiye görmediğinden olabilir. Eğitim görmemiş. Bilseydi öyle yap-mazdı. Mesela biz bu Profesör Kemal Bey'i daha önceden dinleseydik o zaman, çocuk doğmadan önceki beş merhaleyi kaçırmamaya

gayret ederdik. Ama evlendikten sonra duyduk. Beş tanesi kaçtı. “Cahillikten, bilmememizden böyle olmuş.” diyebiliriz. Bazıları da çok daha gerilerden kaynaklanıyor.

O hususta bir hadîs-i şerîf:

الْخُلُقُ الْحَسَنُ لَا يُنْزَعُ إِلَّا مِنْ وَالدِ حَيْضَةٍ أَوْ وَالدِ

زَيْنَةٍ

el-Hulüku'l-hasenü lâ yünzeu illâ min veledi haydatin ev veledi zeynetin. “Güzel huy ancak ve ancak hayız çocuğundan veyahut zina çocuğundan çekilmiş, alınmış olur!”

Güzel huy bir insandan çekilip alınmaz! Ancak zina çocuğundan veya hayız çocuğundan çekilmiş, alınmış olur! Kötü huyluluk onlarındır. Kötü huy bir insanda olmaz.

Kötü huyluluğu ancak nedendir?

Zina çocuğudur da ondandır. Hayız çocuğudur da ondandır!

Zina çocuğunu anlıyorsunuz da; “Hayız çocuğu nedir?” diye merak ediyorsunuz.

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذًى فَأَعْتَزِلُوا النِّسَاءَ

فِي الْمَحِيضِ

*Yes'elûneke ani'l-mehîd. Kul huve ezen fa'tezilû'n-nisâe fi'l-mehîz.*¹¹ Âyet-i kerîme:

“Ey Resûl-i edîbim! Müslümanlar sana; ‘Hayız hali nedir?’ diye soruyorlar. O, Allah’ın bir takdiridir, yaratmasıdır. Rahimde bir tabii olaydır!”

Her hanımda, âdet denilen belirli fasıllarla tekerrür eden, rahimden çürümüş kan gelme durumu oluyor.

Tamam. Tabii bir şey. Çünkü rahim, çocuk yapmaya hazırlanıyor. Çocuk yapma şartları olmayınca hazırlık deşarj oluyor. Ondan sonra yeniden derlenip toparlanıyor, yine çocuk yapmaya hazırlanıyor. Yine olmayınca yine deşarj oluyor. Yani devamlı bir hazırlık içinde. Evet, bu hazırlığın sahibi gelmedi. “Gelmedi!” deyince dernek düzen dağılıyor.

¹¹ 2/Bakara, 222.

Yemekler, tatlılar, börekler, çörekler yapıyor. Misafir gelmeyince dökülüyor. Çünkü kokuyor. “Bir daha gelir mi acaba?” diye bir daha hazırlanıyor.

Allahu Teâlâ hazretlerinin hilkatı. Bunda kadına bir suç yok, bir kabahat yok. Normal bir durum. Bu esnada kadına şefkat göstermek, anlayış göstermek gerekiyor. İslâm nezafet, taharet ve temizlik dini olduğundan bu esnada kadın namaz kılamıyor. Temizliğe tam riayet edilmiş olunamıyor. Oruç tutamıyor, camiye giremiyor, Kur’an okuyamıyor; bunlar dinimizin ahkâmı.

Evli olan bir kadın, hayız halindeyken beyi ile evlilik halleri de olamıyor. Emir böyle.

Fa'tezilü'n nisâe fi'l-mehîz. “Hayız halinde hanımınıza yaklaşmayın! Hanımınızın yanına varmayın!”

Bu emir dinlenmez de çiğnenirse o zaman doğan çocuk edepsiz oluyor.

أَحَلَّ النِّكَاحَ وَحَرَّمَ السِّفَاحَ

Ehaller-n-nikâh ve harrame's-sifâh. “Allahu Teâlâ hazretleri nikâhı helal kılmıştır;”

tabiatin, hilkatin icabıdır, normaldir. Âdem atamız da Havva validemizle evlenmiş, Peygamber Efendimiz de Haticetü'l-kübrâ ve zevcât-ı tâhirât ile evlenmiş. Kendi kızı Fâtımatü'z-Zehrâ'yı, yeğeni Hz. Ali Efendimiz'le evlendirmiş. Öbür kızlarının da düğünleri olmuş. Tabii bir şey. Bunda ne kız için utanılacak bir durum var ne erkek için. Gayet normal, tabii. Nikâh şerefli bir yoldur.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*; “Hz Âdem atamızdan kendi doğumuma kadar sülalemde hep nikâh yoluyla tenasül olup gelmiştir! Hz. Âdem'e kadar ecdadım üzerinde hiç zina olayı olmamıştır; böyle bir leke yoktur, böyle bir gölge yoktur. Hz. Âdem *aleyhis-selam*'dan anama babama kadar biz hep nikâhla doğmuşuzdur; öyle bir sülaleden gelmişimdir!” diye kendisi bildiriyor.

Nikâhla gelmek şereftir, nikâhlanmak şereftir. Sevaptır, dinin bütünlenmesinin sebebi-
dir. İnsan nikâhlandı mı dini bütünlenir, hil-
kate uygun hareket etmiş olur. İslâm fitrat dini
olduğu için Peygamber Efendimiz de numune
olarak evlenmiştir, evliliği teşvik etmiştir.

İslâm nikâh konusunda o kadar hür, o kadar mâkul, o kadar mantıklıdır ki insan hayret eder. O mantıklılığa, o serbestliğe, o mâkul-lüğe hayret eder. Ama! Buna karşılık zina ve zinanın mukaddemâtı; hepsi şiddetle yasaktır! Dört kadınla evlenmek vardır ama nâmahreme bakmak bile yoktur! Avrupalı bizim dört kadınla evlendiğimize çatmaya çalışır. Ama kendilerinin etrafında veled-i zina doludur. Metresleri vardır, onlardan evlatları vardır.

Tarihlere geçmiştir. Meşhur bir falanca kralın, filanca prensin, filanca dükün, filanca asilzâdenin gayrimeşru çocukları.

Olmaz! Öyle saçma şey olmaz! Nikâh güzel, zina kötü!

Zina çocuğu hayâsız olur.

وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطْهُرْنَ

*Ve la takrabû hünne hattâ yathurne.*¹²

“Hayız bitip de yıkanıncaya kadar evlilik mü-nasebeti olmaz!”

¹² 2/Bakara, 222.

Emir öyle olduğundan yıkanma olmadan önce, hayız bitmeden önce olmaz. “Ona uyulmadı mı çocuk iyi olmaz!” diyor.

Bu hadîs-i şerîf münasebetiyle, güzel ahlâktan bahsederken bir taraftan da ailelere ihtar edilmiş oluyor ki bu hususa dikkat etsinler! Aman! Bu hususlara dikkat edin! Hanımlar çok dikkatli olacak. Açsınlar, ilmihal kitaplarından bu hayız meselesini okusunlar.

Ne zaman başlar, nasıl hesaplanır, hükmen nasıldır, aslen nasıldır, şartları nelerdir?

Eşlerinden saklayamazlar! Saklarsa vebal altında kalırlar. Bu ince bir meseledir. Hanımların büyük vebali vardır. Beylerin de vardır. Bu hususa dikkat etmek gerekiyor. Hem kendilerini yakarlar hem çocuklarını mahvederler. Onun için buna dikkat etsinler!

Güzel huyla ilgili güzel huyun mânevî ve uhrevî faydalarıyla ilgili hadîs-i şerîfleri söyledik. Bir de maddî faydası varmış; hadîs-i şerîften anlıyoruz.

Hız. Âişe-i Sıddîka validemiz bu konuda Peygamber Efendimiz’den bir hadîs-i şerîf rivayet etmiş; enteresan. Buyuruyor ki Peygamber Efendimiz:

صِلَةُ الرَّحِمِ وَحُسْنُ الْخُلُقِ وَحُسْنُ الْجَوَارِ يُعَمِّرُنَ

الدِّيَارَ وَيَزِدُنَ فِي الْأَعْمَارِ

Sılatü'r-rahimi ve husnü'l-hulûkı ve husnü'l-civâri yuammirne'd-diyâra ve yezidne fi'l-a'mâr. “Sıla-i rahim yapmak, güzel huylu olmak ve güzel komşuluk eylemek evleri, mahalleleri, beldeleri mâmur hale getirir. Ömürleri arttırır!”

“Sıla-i rahim, güzel huy ve güzel komşuluk.”

Zaten sıla-i rahim de, komşuluk da ahlâkın bir tezahürü. Hepsi beldelerin şenliği olmuş oluyor ve ömrün artmasına sebep oluyor. Sıla; “vasıl olma, kavuşma” demek. Rahim; “akraba” demek. Aralarında akrabalık bağı olan insanların birbirleriyle vasletmeleri, bu bağlılığı devam ettirmeleri lazım. Ziyaretleşmeleri lazım, el öpmeleri lazım, bayramlarda birbirlerini gözetmeleri lazım.

Bu sıla-i rahim tabirinin altında bir mâna daha vardır. Bazı kimseler burayı atlarlar. Kitaplarda da sarahaten yazılmamıştır. Ben

böyle kullanışa dikkat ede ede kuvvetle o ka-
naate geldim. Sıla-i rahim, sadece “ziyaret”
demek değil. Biraz da “maddî bakımdan des-
tekleme” demek. “Cebine biraz para koy-
mak, hediye vermek, ihtiyacını gidermek” de-
mek. Kuru bir ziyaret değil!

Hüsnü’l-civâr; “iyi komşuluk” demek.
Müslümanın, komşusuyla olan geçimine son
derece dikkat etmesi gerekiyor. Velev kom-
şusu gayrimüslim olsa bile! Çünkü komşuluk
hakkı var. Gayrimüslim bile olsa komşuluk
hakkı vardır. Müslüman oldu mu haklar daha
da kuvvetleniyor, artıyor. Akraba oldu mu
daha da yükseliyor!

Hadîs-i şerîfler çok da bir iki hadîs-i şerîf
daha söyleyeceğim.

إِنَّمَا تَفْسِيرُ حُسْنِ الْخُلُقِ مَا أَصَابَ مِنَ الدُّنْيَا يَرْضَى
وَإِنْ لَمْ يُصَبِّهْ لَمْ يَسْخَطْ

*Innemâ tefsîru husni’l-hulûkı mâ esâbe
mine’d-dünyâ yerdâ ve in lem-yüsabhü lem-
yeshat.*

Bir hadîs-i şerîf bu.

“Güzel huyun tezahürü nedir? Güzel huylu insan nasıl davranacak?”

Bu hadîs-i şerîfte Peygamber Efendimiz onun numunelerinden veriyor:

“Dünyalıktan kendisine bir şey isabet ederse razı olur, müteşekkîr olur. Allah’a hamd eder, şükreder. Nasibine bir şey isabet etmezse, eline bir şey geçmezse o zaman da kızmaz! Gelirse şükreder gelmezse kızmaz. Güzel huyluluk budur. Güzel huyluluğun gereği budur.”

Peygamber Efendimiz’in etrafındaki insanlar çeşitli kültür, anlayış, edep ve ahlâk seviyesinde idiler. Bazıları kalabalıkla gelmişler, müslüman olmuşlar. Ama Müslümanlığın inceliğini henüz kavrayabilmiş değiller. Bedevîlikten tamamen sıyrılmış, çıkmış değiller. Ve bedevîlik töresini, âdetlerini, an’anesini, alışkanlıklarını da tamamen atabilmiş değiller.

فَإِنْ أُعْطُوا مِنْهَا رَضُوا وَإِنْ لَمْ يُعْطُوا مِنْهَا إِذَا هُمْ

يَسْخَطُونَ

*Fe in-u'tû minhâ radû ve in lem-yu'tav minhâ izâhüm yashatûn.*¹³

Peygamber Efendimiz zekâtlar geldikçe fukaraya veriyor, dağıtıyor. Fevkalade cömert. Fakat bazı çığler, pişmemiş olanlar kendilerine hisse verilince seviniyorlar, memnun oluyorlar; verilmediği zaman kızıyorlar.

Resûlullah'a kızılır mı?

Verilmemesinin bir sebebi vardır. Geçen sefer sana vermiştir de bu sefer ondan vermiyordur! Veyahut daha çok ihtiyacı olan bir başka kimse vardır. Tabi böyle Müslümanlık olmaz. Resûlullah verirse -Resûlullah'ı- sevecek; vermezse sevmeyecek.

Öyle şey olmaz!

Allah verirse sevecek, razı olacak. Vermezse razı olmayacak.

Olmaz!

Güzel halde de güzel olmayan halde de; hoş giden halde de hoş gitmeyen halde de Allah'ın emirleri tutulmalı, Resûlullah'ın emirleri tutulmalı. Tabi Resûlullah'ın vekili olmak

¹³ 9/Tevbe, 58.

dolayısıyla da mürşitlerin, hocaların tavırları da öyledir. “Bir imtihandır, bir emirdir!” diye onlara da herhalde ona göre muamele edilmeli, tahammül gösterilmelidir.

d. Resûlullah'ın Vekili Olmak Dolayısıyla Da Mürşitlerin Emirleri Tutulmalı

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Efendimiz kendisiyle bey'at eden kimselere şartlar koşardı. Bey'at merasiminde, sözleşirken;

فِي الْمَكْرَهِ وَالْمَنْشَطِ

Fi'l-mekrehi ve'l-menşat. “Her hâlükarda; hoşuna gitmeyen durumda da, neşeli hoş zamanda da itaat edeceğiz; âsî olmayacağız, buyruğunu tutacağız, emrinden çıkmayacağız!” diye söz alırdı.

Fi'l-mekrehi ve'l-menşat. Mekreh; “Nefsin kerih gördüğü, hoşlanmadığı şey.” Menşat; “Hoş, sevimli, tatlı durumlarda.” “Her iki halde de itaat edeceğiz!” diye söz alırdı.

Güzel huylar nelerdir?

Kompüterle sorulduğu zaman, kompüteri çatlatan şey; “Ne var ne yok?” demek gibi.

Güzel huylar nelerdir, kötü huylar nelerdir?

Biz size şimdi 500 tanesini saymaya, anlatmaya kalkarsak sekiz gün değil, 18 gün değil, 80 gün lazım. Güzel huylar çoktur. Efendimiz'in bu husustaki bazı hadîs-i şerîflerini anlatalım.

İncelemelerimde âcizâne Peygamber Efendimiz'in eğitim metodunda şöyle bir usul sezdim:

Efendimiz bir konuyu anlatırken küçük küçük dozajlarda veriyor. Mesela “Bu meselede şu üç hususa dikkat edin!” diyor. Halbuki o meselede belki 30 tane hususa dikkat etmek lazım ama üç tanesini söylüyor. Bunu şuna benzetiyorum. Hasta oluyorsun, doktora gidiyorsun. Doktor;

“Al bu hapı; sabah bir tane, öğlen bir tane, akşam bir tane al.” diyor. Veyahut “Günde bir tane al.” diyor. Veya “Hapın yarısını al!” diyor. “Ortasındaki çizgiden kır, aman yarısını al.” diyor.

Bizim Sapanca'da cami cemaatinden birisi biraz asabiymiş. Doktora gitmiş.

“Hocam! Uykusuzluk çekiyordum. Doktora gittim. Bana bir hap verdi; ‘Bunun yarısını kır, al’ dedi. Ben de bütününü yuttum. Üç gün uyumuşum!” diye anlatıyor.

Tabi doktorun tavsiyesini tutmazsan üç gün de uyursun, ebedî de uyursun! Kabirde devamlı uyku durumu da olabilir.

“Çok çabuk iyi olayım.” diye 32 tanelik hap kutusunun hepsini birden, leblebi gibi avucumuza alıp yutuyor muyuz?

Yutmuyoruz. Birer birer alıyoruz. Onun için Peygamber Efendimiz güzel ahlâka dair bazı hadîs-i şerîflerini de, böyle bir tane iki tane şeklinde söylemiştir.

Alimlik nedir?

O konuyu tamamen bilmektir, onları toplamaktır. Onları toplarız, biriktiririz, tasnif ederiz. Karşımıza 500 tane, 600 tane madde çıktı. 600 tane konu çıktı.

Kaynak verilebilir. Benim çok hoşuma giden kitaplardan birisini, şöyle numune olarak getirdim.

Mâşaallah! Allah razı olsun!

Hadislerle Müslümanlık! P

eygamber ve ashabın yaşadığı Hz. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ve ashâb-ı kirâm *rıdvanullahi teâlâ aleyhim ecmaîn* hazretlerinin yaşadığı Müslümanlık. Beş cilt olarak tercüme edilmiş. Başka tercümeleri de var. Tercümelerinin üslup farklarını, tercüme başarılarını bilmiyorum ama bu kitabı yazan şahıs bizim Nakşî tarikatinden, İmâm-ı Rabbânî kolundan gelme, bizimle mânevî bakımdan karabeti olan bir müelliftir. Pakistan, Hindistan diyarlarında yaşamış. Çok güzel misaller veriyor.

Bu kitabı evde okursanız en güzel bölümü üçüncü cilttedir. Öteki ciltleri de güzeldir. Tamamı beş cilt. Bunu tavsiye ediyorum. Her gün birkaç sayfa veya bir bölüm evde okuyun, müzakere edin.

Burada bilhassa yöneticileri ve koordinatörleri ilgilendiren bir husus.

Avustralya'da biz bir üniversitenin kampüsünü tuttuk. Bunun 50 misli, 100 misli büyüklükte bir araziyi tuttuk. Konferans salonları, eğitim cihazları, sınıfları, mutfakları, lojmanları, çocuk bahçesi, spor salonları vesaireyle üniversiteyi komple tuttuk.

Oradaki eğitimde sabahleyin bir konuşma yapılıyordu. Mesela bir saat kadar ben konuşuyordum. Ondan sonra bu konuşma üzerinde yorumlar, müzakereler ve sorular için ayrı toplantı yapıyorlardı. Ona ben katılmıyordum. Onlar, bu konferanstan ne anladıklarını ve buna göre neler yapmaları gerektiğini müzakere ediyorlardı.

Bir insan duyduğu bir sözü kafasında evirmeli çevirmeli. Dinlediği bir konferansı değerlendirmeli. Hele bu değerlendirme grup halinde yapılırsa daha iyi olur.

Konuşmacı geliyor, konuşuyor; ben hayran kalıyorum. Çok güzel, çok kıymetli! Bir başkasına bakıyorum; “Hiçbir şey anlamadım! Uyudum.” diyor. Bakış açıları farklı oluyor. Ama beraber müzakere edilirse kıymetli tarafları anlaşılır, ortaya çıkar. Bir kısmı bilimsel konuşuyor. Bir kısmı sanat yönünden değerli konuşuyor.

Mesela Profesör Sadeddin [Ökten] Bey çok güzel noktalara temas etti.

Tabi bu konuşma daha çok kim içindir?

Güzel Sanatlar Akademisi'ni bitirmiş mimarlar, ressamalar; Edebiyat Fakültesi'ni bitirmiş edebiyatçılar, sanatseverler, yazarlar ve saire içindir. Profesör Sadeddin Bey;

“Siz genel eğilim ve yönelim olarak yanlış yöne yönelmişsiniz, eğiliminiz yanlış, biz bu kültür oluşumunda, şu andaki yeni kültürel çalışmalarımızda yanlış bir istikamet tutturmuşuz. İstikametimiz bu olmalı!” diye Türkiye çapında Millî Eğitim bakanlarına bile yön verecek bir yol gösteriyor

Tabi benim gibi böyle arada fıkra anlatmıyor. Fıkra anlatmak kolaydır, olay anlaşılır. Mücerret fikirlerin anlaşılması zordur ama bunlar müzakere edildiği zaman daha iyi anlaşılır. Hazmedilmesine yardımcı olur.

Şimdi Peygamber Efendimiz *sallallahu aleyhi ve sellem*'in; “Ahlâk nedir, güzel huy nedir?” o husustaki hadîs-i şerîflerinden birkaç misal vereyim:

مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ عِنْدَ اللَّهِ ثَلَاثَةٌ

Mekârimü'l-ahlâki inda'l-lâhi selâsetün.

“Allah indinde, Allah’a göre ahlâkın asilleri, güzel olanları, asaletli olanları üç tanedir!”

تَعْفُو عَمَّنْ ظَلَمَكَ وَتُعْطَى مِنْ حَرَمِكَ وَتَصِلُ مِنْ

قَطْعِكَ

Ta’fû ammen zalemeke ve tu’tî men harameke ve tasilü men kataake.

Enes radiyallahu anh’ten rivayet edilmiş.

Aynı mânalara temas eden, buna benzer çok rivayetler var. Bu onlardan birisi.

Peygamber Efendimiz buyuruyor: “Bu asil huylar, temel huylar üç tanedir.

Ta’fû ammen zalemeke. “Sana zulmedeni affedersin!”

Zulüm nasıl olur?

Haksızlık etmiş; karşı gelmiş, vurmuş, kırmış, üzmüş, vesaire. Sen affedersin, bağışlarsın.

Ve tu’tî men harameke. “Senden esirgemiş, sakınmış, vermemiş olan kimseye sen verirsin!”

Sana karşı cimrilik etmiş, vermemiş; sen verirsin!

Zulmedeni affetmek, vermeyene vermek.

Ve tasilü men kataake. “Seninle arkadaşlığı, ilgiyi kesmiş olana sen gidersin!”

Zulmedeni affetmek, vermeyene vermek, gitmeyene gitmek.

İşte bu, nefse ağır gelen bir şeydir ve hakikaten ahlâkın temelinde bu yatıyor, İslâm ahlâkının temelinde bu yatıyor. Karşılıksız olarak yapmak. Karşımızdaki kimsenin davranışına göre benim davranışım değil! İslâm’da böyle değil. O adam ne olursa olsun, benim davranışım değişmiyor. Zulmedene de iyilik yapıyorum. Gitmeyene de gidiyorum. Vermeyene de veriyorum. Bizim ahlâkımız Batı ahlâkı gibi değil.

Biz Allah rızası için yaparız; Allah için affederiz, Allah için vermeyene veririz. Allah için küsenle barışıyoruz, alakayı kesene gideriz. Gitmemiz lazım. “Gideriz.” derken “Yapabiliyoruz.” mânasına demiyorum; zorlanıyoruz, yapamıyoruz. Birisi bize yan baktı mı, tamam! Bir küçük imada bulundu mu, bitti! Ufacık bir münakaşa geçti mi, tamam!

Bir küstük mü?

Mâşaallah! Küsmekte o kadar sebatlıyız, o kadar kuvvetliyiz ki ömür boyu devam ediyor. “Cenaze namazıma da gelmesin! Kabrime de gelmesin!” diyor. Kızdı mı o kadar şiddetli kızıyor. Halbuki Peygamber Efendimiz böyle istemiyor.

Allah razı olsun! Dün akşam Hüseyin Algül Bey, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in vefasından çok güzel örnekler verdi. Göz yaşartıcı, insanı ağlatan misaller verdi.

Bu bakımdan da, Peygamber Efendimiz'in hayatında ne kadar muhteşem, nice nice misaller vardır. Mekke'de Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'i öldürmeye bile karar verdiler. Ne zulümler yaptılar. Kendi doğduğu şehir! Yöneticilerin dedeleri olduğu şehirde Peygamber Efendimiz'i barındırmadılar, öldürmeye karar verdiler. İşkence ettiler, ablukaya aldılar, iktisadî bakımdan sıkıntıya soktular. Kızına zarar verdiler, kendisine zarar verdiler, ibadet yaptırmadılar, ashabına işkence ettiler.

Fetih olunca ne yaptı?

Hepsini affetti! Hatta hızlı komutanları frenledi. “Kızgınlıkla giderler, sağı solu kılıçtan geçirirler.” diye onları ordudaki görevlerinden aldı.

“Kâbe’ye sığınan bağışlanmıştır! Falanca eve sığınanı bağışlanmıştır! Oralara sığınanlara eman verilmiştir!” dedi.

İşte zulmedeni affetmenin şahane misali, Mekke’nin Fethi’dir. Muzaffer bir komutan olarak girdi. İntikam alma fırsatı elindeydi. O Kureyşliler’in analarından emdikleri sütü burnlarından fitil fitil getirebilirdi, canlarına okuyabilirdi. Her birini karşısına alıp “Sen falanca gün şunu niye böyle yaptın? Sen Bilal-i Habeşî’ye niye bu ezayı yaptın? Sen filancaya niye böyle yapmıştın? Sen benim enseme niye işkembe koymuştun?” diyebilirdi. Ama o hepsini sildi attı.

Yaratılanı hoş gördü, Yaradan’dan ötürü!

Yunus da çok alim insan; bu meseleyi çok iyi anlamış.

Dövene elsiz gerek.

Sövene dilsiz gerek.

Derviş gönülsüz gerek.

İşte bu, bu hadisin manzum tercümesi. Yunus böyle tercüme etmiş. Her yiğidin bir yoğurt yiyiş tarzı vardır. Yunus böyle anlatıyor:

Dövene elsiz gerek.

Sövene dilsiz gerek.

Derviş gönülsüz gerek.

Yapamıyoruz. Derviş değiliz! Ben yapamıyorum! Ben yapamayınca siz nasıl yapacaksınız? Yapamıyoruz! Küstük mü tamam. Evelallah kabre kadar devam ediyor! Allah bizi -çok eksiklerimiz var muhakkak, muazzam eksiklerimiz var- eksiklerimizi tamamlamaya muvafak etsin. Kötü huylardan kurtarsın, iyi huylara sahip eylesin.

Efendimiz'in cömertliği dillere destan olacak kadar muhteşemdir! Onu da yapamıyoruz! Keyfimize, zevkimize, eğlencemize ayırdığımız para bir yana evimizde kullanılmayan eşyaları satışı çıkarsak Türkiye'de ordu teçhiz ederiz. Başta benim evim olmak üzere. Çeyiz, çimen, sandık, büfe, mutfak vesaire.

Hani eski hakîmlerden bir tanesi her şeyden vazgeçmiş. Avretini örtmek üzere bir örtü, yemeğini suyunu içine koymak üzere bir çanak ve kardan yağmurdan korunmak için bir

fıçı edinmiş. Fıçının içine girip yatıyormuş. Örtüyle avret mahallini örtüyor, kapla da çeşmeden su alıyormuş.

Çeşmeye gitmiş. Bakmış, çocuğun birisi ellerini yıkamış, avucunu çukurlaştırıp suyu öyle içmiş. Onu görünce; “Buna da lüzum yok!” diyerek elindeki çanağı da bir kenara atmış.

Biz ihtiyaçları o kadar fazlalaştırmışız ki! Tabi farkında olmadan bizi körükleyenler var. Kabahatin bir kısmı da onların ama asıl kaba hat bizim.

Çünkü ben bir yerde ekonomi bahislerini okurken gördüm. Bu işletmeciler, ekonomistler; “Önce ihtiyaç yaratılır!” diyorlarmış. Tabiri bu. *Tevbe estağfirullah el-azîm*. Yani adamların ihtiyacı yok. Sen önce “ihtiyaç varmış” gibi yalanı ortaya atacaksın; üfüreceksin, yangını körükleyeceksin. O işin ihtiyaç olduğuna milleti inandıracaksın. Aslında öyle bir şey yok ama ihtiyacı sen yaratacaksın! Ondan sonra malı hazırlayıp piyasaya sürüp tatlı tatlı satacaksın. Paraları cebine koyacaksın. Ekonomi buna dayanıyor.

Evlerimizde bir sürü biblolar, altınlar, gümüşler, tepsiler, çanaklar, tabaklar, vazolar, halılar var. Her birisi kıymetli.

Mesela halı çok para ediyor. Sırf halılarımızı toplasak kaç tane fabrika kurarız, neler yaparız. Ama böyle gelmiş böyle gidiyor. Çok eksikimiz, çok kusurumuz var. Allahu Teâlâ hazretleri kusurlarımızı bağışlasın.

Peygamber Efendimiz bir başka hadîs-i şerîfide şöyle buyuruyor: “Güzel huyların on tanesi vardır; en asilleri bunlardır. Bu bazen adamda olur, çocuğunda olmaz. Bazen çocukta olur, babasında olmaz. Bazen kölesinde olur, efendisinde olmaz. Bazen efendide olur, kölede olmaz! Allah bu güzel huyları, saadetini murad ettiği kimselere nasip eder.” diyor. Saadet, *saadet-i dâreyn*; “Dünya-âhiret saadeti.”

“Güzel huylar nelerdir?” diye başka hadîs-i şerîfler de var.

“Şu kitabı okuyacaksınız.” dedim, yarım kaldı. *İhyâu ulûm*'u okuyacaksınız. Bu, önemli bir ahlâk kitabıdır. İmam Gazzâlî hazretleri;

ahlâkı tahlil ederek, felsefesini yaparak, şekillerini anlatarak, misaller de vererek; anlaşılır, dinlenir, okunur bir tarzda ortaya koymuştur

Hocamız'ın [Mehmed Zahid Kotku] *Tasavvufî Ahlâk* kitabı vardır. İbrahim Hakkı-i Erzurumî'nin *Mârifetnâme*'si vardır. Ama *Ihyâ* temel kitaplardan birisidir. Herkesin evinde vardır. Bunları açıp okumanızı ve hatmetmenizi, tekrar tekrar başa geçip tekrar okumanızı tavsiye ediyoruz.

Güzel huyların zıtları ve onların afetleri vardır. Mesela cömertliğin afeti, “başta kakmaktır.” Cömertlik yapıyorsun, iyi güzel ama başta kaktın mı batıl oluyor, boşta gidiyor. Halim selimliğin âfeti “aptallıktır.” Halim selimliğin de yeri var; gözünü aç, dikkat et! Cömertliğin âfeti israftır. Böyle şeylere dikkat etmek lazım; ahlâkın sınırlarına dikkat etmek lazım.

Ahlâkın bir hududu vardır. Alt çizgisi üst çizgisi vardır. Oradan yukarısı ifrattır, oradan aşağısı tefrittir; iki tarafı da kötüdür. Dengeli olması lazım, ölçülü olması lazım. Her şey yerli yerinde olması lazım. Malı, elini açıp tamamen saçarsan israf olur, elini kapatıp tama-

men tutarsan cimrilik olur. Her şeyi normal ölçüler içinde yapmak lazımdır. Hududuna dikkat etmek gerekiyor.

Tabi yine o hudutları da bize öğreten, çizen dinimizdir ve Peygamber Efendimiz'in sünnet-i seniyyesidir. Sünnet-i seniyye; İslâm kültürümüzün, tasavvuf kültürümüzün pırıl pırıl kaynağıdır. Sünnet-i seniyyeye sarılırsak bizim kısa hatlarla, ana çizgilerle söylediğimiz şeylerin hepsi kendiliğinden oluverir; farkına varmadan olur, bilmeden olur.

Demin söyledim; çocuk ınga deyince beş tane şey bitmiş oluyor; üç tanesi kalıyor. Ama biz o beş şeyi İslâm'a uymak suretiyle aslında zaten yapmış da olabiliyoruz. Müslümanca yaşamışsak evliliği müslümanca yapmışsak zaten Kemal Bey'in dediği o beş şeyi de kaçırmamış oluyoruz.

İslâm dini, herkesin boyuna posuna uygun bir şahane libastır. Esrarlı, sihirkâr, efsunkâr bir libastır ki herkesin bedenine ve aklına çok güzel uyar.

Herkesi ikna eder ve herkesi doğru yola sevk eder. Hiçbir sistem bu kadar güzel değil-

dir. Ya münevvere hitap eder, cahil bir şey anlamaz ya cahile hitap eder, münevveri tatmin etmez. Ama İslâm hepsini, herkesi tatmin eden bir şahane sistemdir ki insan İslâm'a uydu mu profesörlerin konferanslarına lüzum kalmaz. Çünkü bütün malzeme oradan çıkıyor; sünnet-i seniyyeden çıkıyor.

İslâm kültürü, sünneti seniyyedir!

Allahu Teâlâ hazretleri bizi; Efendimiz'in sünnet-i seniyyesine uyanlardan ve bid'atlerden uzak duranlardan eylesin! Huzuruna sevdiği, razı olduğu, güzel ahlâklı, yüzü ak, alını açık kullar olarak varmayı, Efendimiz'e komşu olmayı, cennet içre Allahu Teâlâ hazretlerinin ikramlarına ermeyi, cemalini görmeyi nasip eylesin! O devlete erenlerden eylesin!

Bi-hürmeti esrâr-ı sûreti'l-Fâtîha.

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

2 Şa'bân 1412 / 05.02.1992

Gemlik/ Bursa

[Bütün KONFERANSLAR'a PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

SERVER
Kürsü